

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Панкєєвої Анни Миколаївни
на тему «Принципи і методи делімітації територій зони впливу агломерації
(на прикладі Харківського регіону)»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук
за спеціальністю 05.23.20 – містобудування та територіальне планування,
що подана у спеціалізовану вчену раду Д 26.056.09
Київського національного університету будівництва і архітектури

Актуальність теми. Світовий та вітчизняний досвід просторового розвитку свідчить, що в результаті високих темпів урбанізації навколо великих міст – на територіях їх зони впливу та їх агломераціях відбуваються значні перетворення, які характеризуються надмірним антропогенним навантаженням, погіршенням екологічної ситуації, загостренням соціальних конфліктів тощо. В результаті посилення взаємодії міста-центру і прилеглих територій інтенсивно змінюються схеми землекористування і ускладнюється функціонально-планувальна структура.

У зв'язку з цим завдання визначення меж зон впливу міст-центрів систем розселення та їхньої внутрішньої структури є актуальним, оскільки об'єкт містобудівного дослідження та просторового планування - території зони впливу великих міст має суттєве значення для сучасної містобудівної науки і практики.

Делімітація – термін прийнятий в роботі для визначення зон впливу міст -- центрів систем розселення здається не зовсім вдалим не лише тому, що він зазвичай використовується у міжнародній практиці для врегулювання міждержавних меж, які визначаються з геодезичною точністю, але й тому, що ступінь точності визначення зон впливу міст, які являють собою скоріше ареали, що визначаються зоною розповсюдження просторових соціально-економічних зв'язків в середині системи (трудовими, соціально-

культурними), що відображають простір життєдіяльності мешканців багатьох територіальних громад. Ці зв'язки мають вираження через показники напрямків та інтенсивності просторових переміщень населення.

Саме вивченню цих процесів -- процесів просторової поведінки населення фактично присвячена робота, що розглядається.

Саме з цих позицій і слід розглядати представлену дисертацію.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконане дослідження має безпосередній зв'язок із галузевими програмами в області містобудування й територіального планування, а також науково-дослідницькою роботою кафедри міського будівництва Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Трансформація міста в умовах стратегічного розвитку мегаполісів», які виконуються в розвиток законів України «Про основи містобудування», «Про Генеральну схему планування території України», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та ін.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій. Достовірність і об'єктивність одержаних дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджуються практичним впровадженням у Департаменті містобудування, архітектури й генерального плану Харківської міської ради у процесі розробки розділу «Модель перспективного розвитку м. Харкова» у рамках проекту «Внесення змін до генерального плану міста Харкова», у роботі Головного управління статистики в Харківській області й ТОВ фірмі «Авуар» та у навчальному процесі ХНУМГ імені О.М. Бекетова, а також їх апробацією на міжнародних конференціях.

Наукова новизна дисертаційної роботи:

1. Місто Харків та територія у зоні впливу розтягнуто як цілісний об'єкт системного дослідження та проектування на стадії регіонального планування.

2. Визначені критерії та показники, що підтверджують приналежність населених пунктів та їх населення до зони впливу міста-центру.
3. Розроблено та експериментально перевірено при внесенні змін до генерального плану міста Харків моделі просторового розвитку та просторової структури зони його впливу.

Одержані дисертантом наукові результати мають важливе значення, оскільки вони поглиблюють та розширюють наукові і обумовлені ними практичні аспекти удосконалення системи розселення в зоні впливу великого міста, головна мета якої полягає у створенні містобудівних умов для забезпечення рівної доступності кожного громадянина (незалежно від місця його проживання) до всіх видів культурних послуг та інших ресурсів, необхідних для повноцінного розвитку людини.

Значущість роботи для практики. Запропоновано та впроваджено методи визначення територій зовнішньої межі зони впливу міста Харків, яка визначається інтенсивними соціально-просторовими зв'язками, надає можливість визначити внутрішню організацію цієї території.

Розроблена уніфікована структурна модель делімітації територій зони впливу агломерації з урахуванням та без урахування адміністративно-територіального устрою дозволяє визначити існуючі та перспективні межі зони впливу агломерації, а також адаптувати їх для нових одиниць адміністративно-територіального устрою – громад, які визначаються як первинні одиниці адміністративно-територіального устрою України в рамках проведення адміністративно-територіальної реформи.

Для визначення меж зони впливу агломерації з урахуванням адміністративно-територіального устрою розроблено показники, за якими можна оцінити ступінь приналежності району до складу зони впливу агломерації.

Повнота викладення наукових досліджень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. Основні положення дисертації повністю розкриті і

достатньо чітко висвітлені в опублікованих наукових працях дисертанта. За матеріалами дисертації опубліковано 17 наукових праць, у тому числі з них: 1 монографія; 6 статей у вітчизняних виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань з технічних наук, визначених МОН України та входять до наукометричних баз даних; 3 статті у періодичних виданнях іноземних держав, 2 статті у інших наукових нефахових виданнях та 5 у збірниках матеріалів конференцій.

Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дослідження.

Подана дисертація, загальним обсягом 239 сторінок, включає 155 сторінок основного тексту, 45 рисунків, 27 таблиць, список використаних джерел, обсягом 209 найменувань й 15 додатків.

Зміст автореферату повністю відображає зміст дисертації.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, окреслено особистий внесок здобувача, наведено дані щодо апробації основних результатів, структури й обсягу дисертації.

У *розділі 1 «Основи дослідження агломерації»* визначено застосовані в роботі поняття агломерації та проведено аналіз досвіду визначення агломерацій – їх просторової структури на прикладі найкрупніших агломерацій світу. Пропоновано встановлення меж територій зон впливу центрів агломерацій з урахуванням адміністративно-територіального устрою. Це мало сенс за радянських часів, коли діяла стаття 100 Земельного кодексу СРСР. Ця стаття забезпечувала реальні можливості управління процесами функціонування і розвитку населених пунктів і міжселених територій в зоні впливу міста-центру, тобто приміської зони. Тепер діють інші правила і

міста–центри фактично не мають можливості впливати на процеси землевпорядкування на територіях своїх приміських зон.

У розділі 2 «Принципи та методи делімітації територій зони впливу агломерації» розглянуті ознаки та особливості розвитку територій в умовах «агломерації», тобто у просторі, де діють стихійні некеровані процеси розширення та з'єднання територій сусідніх населених пунктів – «агломерування», тобто спікання.

В дисертації систематизовано принципи і методи визначення меж міста-центру «агломерації», які застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Можна погодитись із запропонованими принципами визначення меж зони впливу центрів агломерацій : а) доступності; б) концентрації; в) компактності; г) приналежності; д) необхідної достатності; е) приросту ефективності; ж) соціальної підтримки; і) ієрархічності.

Також запропоновано показники оцінки ступеня приналежності території до складу зони впливу агломерації, які відображають ступінь сформованості територій зони впливу міст-центрів: міграційний рух населення; кількість прибулих; кількість вибулих; природний рух населення; чисельність населення; густота населення; рівень забезпечення транспортною інфраструктурою; рекреаційні зони; співвідношення забудованих територій до загальної території; рівень урбанізації (% міського населення).

В цілому не викликають заперечень запропоновані до використання коефіцієнти розвиненості агломерації та агломеративності, індекс агломеративності та формули їх розрахунку.

У розділі 3 «Пропозиції щодо формування просторової структури Харківської агломерації» проведено апробацію запропонованої структурної моделі територій зони впливу «агломерації» на прикладі Харківського регіону.

Для верифікації моделі проведено оцінку населених пунктів Харківського регіону за різними показниками: розташування в системі розселення, чисельність населення, містоутворюючі функції, місце

знаходження щодо інших населених пунктів, розвиненість транспортної інфраструктури тощо.

Разом з тим, по дисертаційній роботі слід зробити наступні зауваження та побажання:

- Не зовсім вдало було визначено об'єкт дослідження. В роботі йдеться про території, які знаходяться в зоні впливу міста-центру, в межах якої можуть виявлятися процеси некерованого зростання окремих населених пунктів, тобто процеси агломерації, тому в якості об'єкта дослідження в роботі фактично виступає територія зони впливу не «агломерації», а саме міста-центру.

Теж саме стосується і предмету дослідження, де визначення зовнішньої межі зони впливу (делімітація) відноситься до «агломерації», а не міста-центру.

Це не могло не знайти відображення у назві роботи та формулюванні мети і задач дослідження.

- Серед методів дослідження присутній такий як літературний, який скоріше відноситься до інформаційної бази дослідження.

- Не зовсім зрозумілий зміст «Уніфікованої структурної моделі делімітації територій зони впливу агломерації» - у чому власне мета і зміст уніфікації?

- У роботі не наведено переконливого та несуперечливого визначення поняття «агломерації», що викликає певне непорозуміння у процесі прочитання тексту роботи.

Втім, зазначені зауваження принципово не впливають на загальну позитивну наукову оцінку дослідження представленої на розгляд роботи.

Висновок

Дисертація за темою «Принципи і методи делімітації територій зони впливу агломерації (на прикладі Харківського регіону)» є самостійною завершеною науковою працею у якій отримано нові обґрунтовані результати з

актуальних проблем теорії і методології містобудування та територіального планування.

Оформлення дисертації і автореферату в цілому відповідає діючим нормативним документам.

Дисертація відповідає вимогам ДАК щодо присудження наукових ступенів, а його автор – Панкєєва Анна Миколаївна заслуговує наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю 05.23.20 – містобудування та територіальне планування.

Офіційний опонент

професор кафедри міського будівництва

Київського національного університету

будівництва і архітектури

доктор технічних наук, професор

Сингаївська О.І.

Підпис О.І.Сингаївської підтверджую

Секретар Видавництва

О.С. Вайтенко